
‘Tijdens de bezetting is aan ons volk groote morele schade toegebracht. De grenzen tusschen ware vrijheid en bandeloosheid, eerlijkheid en bedrog, moreel en immoreel handelen, zijn uitgewischt.’¹¹⁴

Uit het nabijgelegen Wedde kwam het bericht binnen dat in dat dorp de voltallige kerkvoogdij was geschorst, met een diaken en een notabele. Zij hadden de ‘nationaal-socialistische levensbeschouwing uitgedragen’.¹¹⁵ Niettemin kon vooruit worden geblikt naar de toekomst: ‘Door stoeren arbeid moet worden gewerkt aan den opbouw van ons volk.’ Aan een zwarte periode was een eind gekomen. ‘De druk is van ons afgenomen, en wij kunnen weer vrij ademen’, merkte oud-predikant Albert de Jonge van Ter Apel op.¹¹⁶ Niemand voelde voor terugkijken: nu ging het erom om een vrij en ‘vernieuwd’ Nederland op te bouwen. Dat waren geen holle frasen. In de notulen van de kerkenraad lijkt het alsof een ban gebroken was. Zelfvertrouwen en daadkracht begonnen vrijwel dadelijk te herleven. In de omtrek werd een vereniging ‘Sluit u vaster aan’ opgericht, bedoeld om het ‘christelijk geloofsleven in vrijzinnige geest te versterken’.¹¹⁷ Velen werden lid van de Partij van de Arbeid, waarin de Vrijzinnig-Democratische Bond opging.

Bevrijding betekende óók: gevangenschap voor wie korter of langer aan Duitse zijde had gestaan. Meteen werd begonnen met het oppakken van verdachten. Ze werden gevangen gezet in de HBS of het geïmproviseerde kamp bij de IJzeren Klap in Musselkanaal. Een zekere willekeur leek daarbij onmiskenbaar. Beins, de man die de deportatielijsten van de joden van de gemeente Vlagtwedde had laten opstellen en die deze lijsten persoonlijk had ondertekend, kreeg eervol ontslag als burgemeester. Hij werd geacht gehandeld te hebben in een overmachtsituatie.¹¹⁸ Wie lid geweest was van de NSB of een andere ‘foute’ instelling ging echter onherroepelijk voor de bijl. Tot 1947 zaten alleen al in kamp Westerbork vijftien leden van de Kloosterkerk vast. Hun bezittingen werden beheerd door dorpsgenoten die geacht werden ‘goed’ te zijn geweest, onder supervisie van het aan de Hereweg 75 te Groningen gevestigde kantoor van het Nederlands Beheersinstituut.¹¹⁹ Bij ontslag uit detentie kreeg ieder van geestelijk verzorger H. Bardeloos een onooglijk gestencild papiertje mee, geadresseerd aan de kerkenraad:

‘Wij bevelen hem/haar van harte aan in uwe herderlijke zorgen, aangezien hij/zij waarschijnlijk een zeer zware tijd tegemoet gaat.’¹²⁰

¹¹⁴ Kanselafkondiging 15 juli 1945, in: AHWK.

¹¹⁵ Notulen classicaal bestuur 30-5-1945, in: AHGB archief classis Winschoten.

¹¹⁶ A. de Jonge, in: *Naklanken van de jaarvergadering der Nederlandsche Evangelische Vereeniging 1946, gehouden te Zwolle op woensdag 12 juni*, Den Haag 1946, 5.

¹¹⁷ Reglement vereniging ‘Sluit u vaster aan’, Emmen 10-3-1947, in: AHWK.

¹¹⁸ Zie voor de achtergronden: Peter Romijn, *Burgemeesters in oorlogstijd. Besturen onder Duitse bezetting*, Amsterdam 2006.

¹¹⁹ Cf voor Ter Apel: NA Nederlands Beheersinstituut, dossiers 1945-1967, inv.nr. 170015 en 174511.

¹²⁰ Afdeling geestelijke verzorging bewarings- en verblijfskamp Westerbork aan kerkenraad van ontslagen gedetineerden, in: AHWK.